

חג שבועות = מודעא רבה לאורייתא

1) **הסוגיא המרכזית של קבלת התורה היא במסכת שבת** (דף פח.), שם דרשו חז"ל פסוק בפרשת יתרו: ויתיצבו בתחתית ההר, מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתם.

-אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא. **ומפרש רשי** שאם יזמינם לדין למר לא קיימתם מה שקבלתם עליכם? יש להם תשובה שקבלוה באונס.

-אמר רבה אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר, **ומפרש רשי** מאהבת הנס שנעשה להם

יש במאמר זה הרבה תהיות וקשים:

א. **דבר ראשון יוצא מפירוש רשי** דמכיון שהקבלה היתה באונס, יש תשובה גדולה לבני ישראל כשהקב"ה מזמין לדין: כביכול אין אפשרות להעניש את העבריינים, הואיל ועיקר הקבלה היתה באונס. הוי אומר שממתן תורה ועד דורו של אחשורוש אין מושג של שכר ועונש של דין ודיין, והיה אפשר לעשות ככל העולה על רוחו!

-ותמוה טובא אם כן למה היה חורבן בית ראשון? וגלות בבל וכל הצרות שסבלו היהודים בזמן הזה, עונש על שום מה?? ולכאורה יש לתרץ קושיא זו, דכידוע חורבן הבית נגרם מג' עבירות חמורות: גילוי עריות, שפיכות דמים ועבודה זרה, ועבירות אלה לא כ"כ קשורות לקבלת התורה, הואיל והן חלק מז" מצוות בני נח, גם שאר הגויים שלא קיבלו את התורה נתבעים ונענשים עליהם. ואם כן, הגם שהיה מודעה רבה לאורייתא יש מקום להעניש על עבירות אלו!

-אבל בכל זאת קשה, כי דבר ברור שהיו גם עבירות אחרות בכל השנים האלה, כמו חטא מרגלים, חטא המתאוננים והמתאווים, עוון השמיטה... ורואים בחוש שגם עליהם היו עונשים כבדים, ואיפוא הטענה של מודעא רבה???

ב. **תוספות כבר שואלים** מה היה הצורך לכפות עליהם ההר כגיגית, הרי כבר אמרו נענשו ונשמע, כבר קיבלו את התורה מרצונם?? וצריך לדעת שיש חידוש גדול בעצם השאלה של תוספות, דלפי סדר המקראות משמע הפוך: הפסוק של ויתיצבו בתחתית ההר, דממנ דרשו חז"ל שכפה עליהם הר כגיגית נאמר בפרשת יתרו, ואילו הפסוק של נעשה ונשמע נאמר **במשפטים וא"כ בדיון הוא שהיה צריך לכפות אותם, שהרי עדיין לא הביעו את רצונם לקבל** את התורה ואם כן צריך לומר שאין מוקדם ומאוחר בתורה, וברור היה להם לתוספות שנעשה ונשמע נאמר לפני הכפייה, ואם כן שפיר שאלו מה ששאלו!

-ומתרצים התוספות שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצתה נשמתן, כלומר שהם קיבלו את התורה מעצמם, אבל כביכול זה היה בהתנדבות וכשיראו האש הגדולה ומידת הדין, יכול להיות שהיו מתחרטים, ומטעם זה כפה עליהם הר כגיגית!!

ו-דבריהם צריכים ביאור מלמה להקדים את המכה?? כאמור זה היה רק חשש, ואם באמת היו מתחרטים הקב"ה היה תמיד יכול לכפות עליהם את ההר, למה לא לתת להם את ההזדמנות להתמודד להם? אולי באמת לא הו חוזרים בהם, ואז הקבלה היתה מושלמת? ברצון שלהם?? למה כביכול היה "בוער" להקב"ה לכפות עליהם את התורה???

ג. **במדרש תנחומא (פרשת נח) יש תשובה נוספת לשאלה זו**, כל הנעשה ונשמע שלהם היה רק על התורה שבכתב, אבל התורה שבעל פה לא רצו לקבל, כי יש בה הרבה עמל וצער, נדודי שנה, הסתפקות במועט ועל זה היה כפייה!

והנה מלבד שחילוק זה לא נזכר בפסוקים, ואין כ"כ רמז לזה, לכאורה משמע אפילו הפוך **דנהה הבית הלוי מתבסס על דברי זוהר הקדוש** ומבאר באופן מאוד מיוחד מה עומק המשמעות של נעשה ונשמע: נעשה אלו המצוות, היינו קיום כל תרי"ג מצוות, וברור שאי אפשר לקיים מצוות בלי ללמוד את כל ההלכות, ואם כן למה הקדימו נעשה לנשמע? קודם כל נשמע, נלמד את כל הדינים ואחר כך נקיים את המצוות?

אלא סוד הדברים שבני ישראל יתחייבו לקיים את המצוות אחרי שכבר למדו אותם כמובן ואעפ"כ להמשיך ללמוד תורה, כי מטרה הלימוד היא הלימוד עצמו, עצם הדבר שאדם עומל בתורה למרות שכבר יודע את ההלכות, זה המטרה של תורה לשמה!!

הרי עצם הקבלה של נעשה ונשמע, היא לפי זה קבלת עול לימוד התורה, והיינו תורה שבעל פה ואיך אפשר לומר שלא קיבלו תורה שבעל פה מעצמם???

היה כאן מהלך מכוון, לכתחילה ולא בדיעבד של כפייה באונס, ועלינו להבין בעזר השם מה סיבת הדבר!

ד. **שאלה נוספת יש דין במסכת בבא בתרא** (דף מ"ח) במי שצריך לתת גט לאשתו ולא רוצה, מלמד שכופין אותו, יכול בעל כורחו? תלמוד לומר לרצונו, הא כיצד? מכים אותו עד שיאמר רוצה אני. וכן הדין במי שנדר קרבן ואינו רוצה להקריבו, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ובאמת בכל מצוות עשה קיימא לן שמכים אותו עד שתצא נפשו.

-וביאור הדבר מגלה לנו הרמב"ם שהרצון הפנימי של כל יהודי זה לקיים רצון השם, אלא

שהשואר שבעיסה מעכב, ולכן המכות שהוא מקבל זה רק כדי לנטרל את היצר הרע ואז - מתגלה הרצון האמיתי שלו וכשאומר רוצה אני, זה לא מן השפה ולחוץ, זה באמת רצונו!

יוצא לפי זה שלא שייך כפייה במצוות אצל היהודים, וכשהקב"ה כפה עליהם ההר כגיגית המטרה היתה רק להוציא מן הכח אל הפועל

יוצא לפי זה שלא שייך כפייה במצוות אצל היהודים, וכשהקב"ה כפה עליהם ההר כגיגית המטרה היתה רק להוציא מן הכח אל הפועל מה שהיה בלבבם, ולמה יש כאן מודעא רבה?? כשם שבגט הזה ובקרבן הזה, אין כאן טענה של אונס, ושל גט מעושה כי באמת הוא הסכים, בגדר תחילתו באונס וסופו ברצון; גם בנוגע לקבלת התורה האונס הזה הוליד רצון, ומה זה מודעא רבה??

-ואין לומר שיש מקום לחלק שכאן לא אמרו רוצה, אני וזה לעיכובא, דזה אינו, שהם כן אמרו רוצה אני, הם אמרו נעשה ונשמע; והם אמרו את זה לפני שמתחיל האונס, אם כן ברור דמהני???

-ובנוסף לזה ראיתי שמביאים בשם ספר ים התלמוד טענה נוספת, הרי כלל בידנו דינא דמלכותא דינא, והקב"ה מלך העולם, ואנחנו גרים במלכותו ובמדינתו, והוא יכול לחוקק חוק בניגוד לרצון העם, והעם צריך לציית מטעם דינא דמלכותא; ואיך אפשר לטעון מודעא רבה?? (זזה ודוק.) צ"ל, כשיש חוק על כל העולם שייך דינא דמלכותא; אבל חוק על מגזר אחד לא שייך דינא דמלכותא;

(2) **במסכת עבודה זרה** (דף ב:) יש ויכוח גדול כביכול בין הקב"ה לאומות העולם, כידוע הקב"ה הציע את התורה לכל אומה ואומה, והם שאלו מה כתיב בה? עמון ומואב לא רצו כי כתוב לא תנאף, עשו לא רצה כי כתוב לא תרצח, וכל עצמותו של עשו זה על חרבך תחיה, וישמעאל לא רצו כי כתוב לא תגנוב..

-בכל זאת לאומות העולם היה עוד טענה, למה לא כפית עלינו ההר כגיגית?? נכון ל. הסכמנו, אבל תחייב אותנו בכוח כמו שעשית לישראל?? למה יש כאן אפליה??

-ותוספות בשבת (דף פח.) שואלים מה יעזור כפ"ה? הרי גם אצל בני ישראל לא מהני כפייה אלא שהדר קיבלוה ברצון בימי אחשורוש; וא"כ גם אצל אומות העולם לא היה עוזר כפייה ומה בכלל טענתם???

-והנה התשובה של הקב"ה מופיעה שם בגמרא מה אתם מבקשים תורה? מה אתם מבקשים כפה עליהם ההר כגיגית? אפילו זו מצוות בני נח לא קיימתם, ואתם רוצים תרי"ג מצוות??

ולכאורה אומות העולם כבר ענו לזה מה אנחנו אשמים הרי כל המהות של עשו זה רציחה, כל המהות של עמון ומואב זה עריות, ואיך אנחנו יכולים לעמוד בזה?? משא בני ישראל סורם ממקור הטוב, מבני אברהם יצחק ויעקב, ולמה נגרע מהם בגלל חט אבותינו???

- יש לציין שאותו ויכוח מובא גם במדרש רבה (שכחתי מקומו), ושם מופיע תשובה אחרת של הקב"ה: בני ישראל אמרו נעשה ונשמע, לכן כפיתי עליהם ההר כגיגית; אבל אתם לא אמרתם נעשה ונשמע!!

וגם תשובה זו אומרת דרשני, מכיון שבסופו של דבר היה כאן קבלה באונס, מה זה משנה אם אמרו מקודם נעשה ונשמע או לא?? למה נעשה ונשמע הוא הקדמה ותנאי הכרחי לכפייה??

(3) **והנה ביאור הענין בעזר השם על פי סוגיא ערוכה בבבא מציעא** (דף פד.) קבי יוחנן היה מתרחץ בנהר, וכידוע היה לו יופי מיוחד ביותר; ריש לקיש ראה אותו מרחוק (לפני שהוא חזר בתשובה) וחשב שזו אשה, קפץ את כל רוחב הנהר כדי להגיע אליו.

כשרבי יוחנן ראה את הביצוע שלו, פירגן לו מאוד חילך לאורייתא, ר"ל ענה לו היופי שלך לנשים! אמר לו רבי יוחנן אם אתה רוצה לחזור בתשובה, אני נותן לך את אחותי; וכה היה באמת עד שר"ל נעשה תלמידו מובהק של רבי יוחנן וגם חברותא ובר פלוגתא שלו! הגמרא מוסיפה פרט מעניין, כשרצה ר"ל לחזור אחורה, הוא לא הצליח שוב! והסיבה לזה כי כבר קיבל על עצמו עול תורה, למרות שעדיין לא למד כלום

והנה רואים מכאן כוחו הגדול של רבי יוחנן, על שהצליח להחזיר אותו בתשובה באמצעות מילה טובה אחת; הוא היה יכול להסתכל עליו כבעל תאוה גדול ועברייני אבל העדיף להתמקד על המעלה שבו, חילך לאורייתא, וזה עבד!

דרך אגב שם בב"מ (דף פה.) מסופר גם שרבי אלעזר בנו של ריש בר יוחאי כנראה נפטר צעיר והשאיר אחריו בן יתום, ויוסי שמו; ומכיוון שלא היה לו אבא הוא יצא לתרבות רעה ממש. איך הצליחו התנאים להחזירו למוטב?? היו קוראים לו רבי, והיו מושיבים אותו במזרח ועל ידי זה הפך להיות התנא הגדול רבי יוסי בן רבי אלעזר!

רואים מכאן כח של פרגון, של מילה טובה היום יש הרבה גמ"ח, אבל החלק הזה של לפרגן הוא עדיין קשה, מן הראוי היה לפתוח גמ"ח של פרגונים, כי אנשים הם צמאים ממש למילה טובה, אולי יותר מכסף אפילו!

ומרגלא דפומיה של מרן הרב שטיינמן זצ"ל מה דאיתא בב"ב (דף טז.) שאחד מן האמוראים אמר שטן ופנינה התכוונו לשם שמים בא השטן ונישק לו את רגליו. מכך שאפילו השטן בכבודו ובעצמוזקוק למילה טובה!!

ובכל זאת עלינו להתבונן מה כוחו של הביטוי הזה חילק לאורייתא, וכי כל בריון שפוגשים ברחוב, שהוא אלוף במשקולות, כדאי לומר לו חילך לאורייתא?? מה היה סודו של רבי יוחנן בזה??

ותו קשה, למה הגמרא היתה צריכה להדגיש שבחזור הוא לא הצליח לקפוץ כל הנה למה פרט זה חשוב לנו?? למה קבלת העול שלו גרמה שהוא כבר לא יכול לקפוץ כמקודם

(4) **והנה בכדי להבין מה זה עול, ומה התועלת שלו, נביא גמרא ערוכה במסכת שבת** (דף קו.) מי שהחשיך בדרך ערב שבת, ושכח שיש לו כסף בכיס, נותן כיסו לנכרי; ואם אין עמו נכרי, מניחו על החמור שלו. והגמרא מדייקת דנכרי עדיף מחמור, כי חמור הוא מצווה על שביתתו!

ומקשה הגמרא עמוד (ב) איך מותר להניח על החמור, והלא הוא מחמר, ורחמנא אמר לא תעש כל מלאכה?? **ומפרש רשי** שהוא מנהיג חמור טעונה; ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, ואיזוהי סתם מלאכה העשויה על ידי שניהם?? זו היא שהיא טעונה, והוא מחמר.

מתרצת הגמרא מניח הכיס על החמור כהיא כבר מהלכת, וכשהיא עומדת נוטל את כיסו ממנה, ובכהאי גוונה אין איסור מחמר.

א. **ותמה הרמב"ן** למה הגמרא מקשה מצד מחמר, היה אפשר להקשות נמי מצד שביתת בהמתו וכמו שאכן הזכירה היא בעצמה בתחילת הסוגיא?? יש על זה בי תירוצים:

- יכול להיות שמדובר בחמור שאינו שלו אלא של גוי, ולכן אין איסור שביתת בהמה, אבל יש כן איסור מחמר.

- איסור שביתת בהמה הוא רק עשה, ואיסור מחמר הוא לאו ולכן עדיף להקשות מצד איסור מחמר שהוא יותר חמור!! ואע"פ שזה לאו, אין לוקין עליו, כי איסור מחמר אינו רק מעשה עצמו אלא הוא גם מעשה אחרים, הוא עובר איסור בשיתוף עם החמור, ובמקרה כזה אין מלקות!

ב. **ועוד תמה הרמב"ן** הרי החורש שדהו עם שורו כן לוקה, **וכמו שמוכח בהדיא במסכת מכות**

(דף כ"א): יש חורש תלם אחד, וחייב עליה משום חי לאוין: החורש בשור או בחמור... הרי חרישה בשור ביום טוב לוקה ואמאי?? הרי יש כאן שיתוף פעולה בין החורש לבין השור, ומאי שנא ממחמר דאינו לוקה??

מתרץ הרמב"ן החורש בבהמה, הוא נותן עליה עול, והוא כובש אותה תחת ידו וברשותו היא עומדת כל המלאכה על שם האדם היא ובו היא תלויה, ואין הבהמה אלא ככלי בי אומן. ואינו דומה למחמר, שהבהמה היא הולכת לנפשה, אלא שיש לה התעוררות מעט מן המחמר!!

ג. **סוד גדול מגלה לנו הרמב"ן** בעצם אם אדם לא נותן עול על השור, הוא לא מסוגל לחרוש, הוא לא מסוגל בכלל ללכת ישר נתינת העול פשוט משנה את טבע שלו והוא מקבל כוחות חדשים, עצם הדבר שהוא נכבש תחת ידו של אדונו, הוא נהפך להיות ככלי ביד האומן, וכל מה שאדונו רוצה הוא מסוגל לעשות מטעם זה אין כאן שיתוף פעולה בעשיית המלאכה בין האדון לשור, אלא יחשב כאילו האדון עושה הכל, וזה הטעם שלוקה על חרישה.

ד. **יסוד זה יעזור לנו להבין מה קרה במתן תורה**, אומות העולם לכאורה יש להם טענה ניצחת: איך אפשר לקיים את התורה היא מנוגדת לטבע האנושי: גזל ועריות נפשו של אדם מחמדן, ולא עוד אלא כל עצמותם של עשו וישמעאל היא במידות הרעות, איך אפשר לא להכשל בגניבה רצח או ניאוף??

ואכן בלי עזר אלוקי, אין אדם יכול לעמוד, כי יצר הרע מתחדש ומתגבר בכל יום, ואילולי הקב"ה בעזרו אינו יכול לו; ובמה מתבטא אותו עזר אלוקי?? על ידי נתינת עול, על ידי כפה ההר כגיגית, המהלך של אונס וכפייה הוא הכרחי במתן תורה, כי על ידו הקב"ה כובש את המקבל תחת ידו, ואז בן אדם משנה את טבעו ומקבל כח של אדונו; רק כך הוא מסוגל לעמוד במשימה האלוקית!

- אבל תנאי יש בדבר, ידע שור קונוהו, כל מה שהאדון יכול לכבוש את השור תחת ידו, זה בגלל שהשור מכיר אותו וסומך עליו ומפקיר את עצמו אליו; **דוגמא לדבר אומר הר"ן במסכת נדרים** (דף ל:): שאדם יכול לקדש אישה ולקנותה, אך ורק בגלל שהיא מפקירה את עצמה אליו

- והנה אומות העולם לא הפקירו את עצמו, שאלו מה כתיב בה? לא סמכו על הקב"ה ולא אמרו נעשה ונשמע, בכהאי גוונה לא תועיל כפייה ונתינת עול; וזה תוכן התשובה שענה להם הקב"ה:

לא אמרתם נעשה ונשמע, לכן אין מקום לקיים כפה עליהם ההר כגיגית!

ה. לעמות זאת, האומה הישראלית הפקירה את עצמה לבורא עולם, ולמרות שכל עצמותם ירשו מאברהם אבינו שהיה רחוק מלהיות "תמים", וכבר בגיל שלוש שאל המון שאילות והצלח לשובור כל האמונה באילים, ובזכות זה הגיע לדרגה של "תמים" אמיתי כמו שנאמר: אתלך

לפני ואהיה תמים; כאן בני ישראל לא שאלו שאילות וקיבלו הכל באמונה פשוטה סמכו על הקב"ה ואמרו נעשה ונשמע, בזכות זה זכו לכפיית ההר, אז הקב"ה יכול לכבוש אותם תחת ידו, וזה בעצם נותן להם כח אלקי ממעל להתגבר על טבע האנושי כאמור על המהלך של כפה עליהם ההר כגיגית היה הכרחי, ולא בדיעבד, וכל יצירת העול הזה באה כדי להעניק כח לעמוד בדרישות התורה!!

1. **יש פסוק שהתפרסם מאוד, והרבה משתמשים בו:** וקוי השם יחליפו כח, ביו הזמנים או קאפ או טיול, הוא חייב להופיע במודעות, כביכול הוא בא להרגיע את המצפון, הנה אפילו הנביא אומר שבני התורה צריכים להחליף כח ולהתאוור! והנה אמת הדבר, שצריך להתאוור, אבל לא זה כוונת הפסוק אלא איפכא מסתברא:

אומר רבי חיים מוולאזין בספרו רוח חיים (ריש פרקי אבות): יש מצב שנגמר כח האנושי אדם הגיע עד קצת יכולתו, אז הפסוק אומר וקוי השם יחליפו כח, הקב"ה מחליף את כוחו הגשמי בכוחו הרוחני פתאום הוא מקבל כוחות מעל הטבע שלו והוא מרגיש שהוא מסוגל לעשות דברים שלא היה מסוגל קודם לכן במה הוא זוכה? וקווי השם, לשון זה יכול להתפרש בבי אופנים: קו"ה הוא מלשון תקוה, אמונה ובטחון, על ידי שאדם מאמין וסומך בבורא עולם, זה נותן לו כח להתמודד מול נסיונות! אבל יש גם לשון של צפייה והשתוקקות, אדם ששואף להתקרב אל השם, לעלות ולהתעלות ומתאמץ לעמול וללמוד תורה קצת יותר מהיכולת שלו, אז יחליפו כח, פתאום הוא רואה שהוא צריך לאכול פחות, לישון פחות, לטייל פחות, לבו פתוח לרווחה ללמוד בהתמדה שעות על גבי שעות הוא קיבל כוחות רוחניים על ידי שנהפך להיות כלי ביד אדונו, וכל זה קיבלנו במתן תורה תחת ההר שכפה עלינו הקב"ה!

2. יש בשו"ת הרשב"א (סימן פ) הלכה מעניינת: אם יש רגליים של נמלים שנפלו לתוך דבש, ואינו רואה אותם, הדבש מותר באכילה ומבאר הרשב"א שזה טבעו של דבש להפוך כל מה שנופל בתוכו להיות דבש לכן אותם רגליים של נמלים נהפכו ממש לדבש!! וצע"ג דאיתא במסכת ב"ב (דף ג') הורדוס העבד מרד והרג את כל החשמונאים ואז תפס את המלוכה, נתן עיניו באשה אחת מבית חשמונאים ומכיוון שהיא הבינה לאו הדברים הולכים, קפצה מהגג ונהרגה. מרוב חביבותו אליה לא קבר אותהאלא שמר אותה בתוך דבש, כי הדבש משמר את הדברים שלט יתקלקלו! הרי בדיוק הפוך מדברי הרשב"א: הדבש משמר ולא הופך מה שנופל בתוכו להיות דבש??

-מתרצים האחרונים: דבר שלם שנופל בדבש משתמר מאוד, דבר שבור שנופל לדבש הופך להיות דבש ובזה תירצנו את הסתירה הנ"ל!! עיין בזה בשו"ע יורה דעה (פד, יב)

-יש כאן יסוד נפלא מאוד, התורה משולה לדבש: אם אדם ניגש לתורה בהיותו "שבור" כלומר מפקיד את עצמו לתורה, ויודע שהוא רחוק מהשלימות ורוצה שהתורה תשפיעה עליו, הוא פשוט נהפך לחתיכה של תורה! אבל אם אדם נכנס לעולם התורה בהיות שלם, התורה תשמר אותו עם כל המידות הרעות שלו!!

גם בזמן מתן תורה, כלל ישראל נהפך לחלק מן התורה, לחלק אלוך ממעל על ידי שאמר נעשה ונשמע, הם נהפכו לאנשים בני תורה, לכן קיבלו את היכולת לקיים מה שמוטל עליהם וזה הסוד של קודש אבריך הוא, אורייתא, וישראל חד הוא!!

5) **נחזור לסוגיא של ריש לקיש**, מה ראה בו רבי יוחנן?? הנה ריש לקיש לפני שחזר בתשובה, ראה רבי יוחנן וחשב שזו אשה, עשה לעצמו מטרה להשיג את תאותו, ולכן קפץ והנה לפי דרך הטבע לא היה שום סיכוי שיצליח לעבור את הנהר בקפיצה, וכמו שקרה אכן בחזרתו, ובכל זאת קפץ, למה?

אדם שמתמסר למטרה שלו, לא שואל שאילות האם אני מצליח או לא, אלא הוא קופץ לים ועושה כל מה שביכולתו והוא היה כל כך חדור מטרה, שהצליח להתעלות מעל עצמו! על זה רבי יוחנן הכריז חילק לאורייתא!!

יש לפעמים מצב שאדם רוצה לעבור עבירה, אבל הוא לא יכול להשיג אותה, ואז משתוקק ומתאמץ ככל יכולתו, וכשמגיע לשיא היכולת, מקבל עזרה מהסטרא אחרא למעלה מהטבע!!

ושמעתי מקור לזה מהא דאיתא במסכת כריתות (דף ה.), רבי יהודה מתאר איך היו מסטמים את שמן המשחה, היו לוקחים 12 לוגין של שמן והיו מביאים הרבה שורשים ועיקרים כדי שהשמן יקלוט את ריחם וטעמם. תמה עליו רבי יוסי, והרי יש כמות קטנה של

שמן, ויש הרבה שורשים, וא"כ על פי דרך הטבע השורשים היו צריכים לספוג את כל השמן, ולא היה נשאר כלום, איך אפשר לפטם ככה?? (לכן רבי יוסי חולק שם, ומתאר באופן אחר!)
-אמר לו רבי יהודה וכי זה הנס היחיד שהיה בשמן המשחה? והלא מתחילתו ועד סוף היו בו נסים, היו מש מושחים בה את אהרון הכהן ואת בניו ואת כלי המשכן.. ואע"פ היה נשאר תמיד אותה הכמות המקורית לכן אל תתמה אם גם בזמן פיטום השמן יש מעשה נסים.
-והנה יש לתמוה המפטם שמן המשחה לעצמו חייב כרת, איך אפשר מצב כזה? בשלמא אם אדם מפטם שמן המשחה לצורך המקדש, הקב"ה עושה לו נס כדי שהפיטום יצליח אבל למה שיהיה נס כדי להתחייב כרת??

מכאן משמע שגם לצד הרע, כשאדם מתאמץ מאד להשיג מבוקשו הוא מקבל סיוע מעל הטבע כל מה שעשה רבי יוחנן עם ריש לקיש זה לכוון אותו כח עצום לצד התורה: אם תשקיע כל הכוחות האלה לצד הקדושה, תקבל סיוע אלוקי מעל ומעבר לטבע שלך ולכן אצל ריש לקיש התקיים במלואו הפסוק: וקווי השם יחליפו כח כביכול הקב"ה לקח ממנו כוחות הגשמיים שלו כדי שיוכל להתגבר על תאוותיו (ומטע זה לא הצליח שוב לקפוץ בחזרתו) ונתן לו במקומם כוחות רוחניים, ובזכות זה הגיע למה שהגיע!!

(6) כעת ניגש בעזר השם לענות לשאר השאלות שלנו, אמנם הסברנו באריכות ההרח הגדול בתהליך של כפייה באונס במתן תורה אבל בכל זאת עלינו להבין למה היה תוקף בכלל במעמד הזה, ואם היה תוקף אז למה יש מודעא רבה לאורייתא??
 ובכדי להבין, עלינו להקדים הקדמה קצרה:

א. **יש דין בבבא בתרא** (דף פח:) תלויה וזבין הוי זביני, אגב אונסיה וזוזו גמר ואקנה; אבל תלויה ויהיב לא היא מתנה; הביאור הוא שאדם יכול להכריח את השני למכור לו קרקע וכדומה, בתנאי ששילם, דמכיון שהמוכר מקבל כסף והוא נאנס, יש לו גמירות דעת למכור! אבל להכריח לתת מתנה בלי תשלום, אין שום תוקף!!

ומלשון הגמרא משמע שתולה אתו על עץ כדי שיסכים למכור, והיינו שיש אונס מיתה וגם זוזי!

-אמנם מחדש המרדכי בגיטין (דף נה.) שאם יש אונס מיתה ממש, גמר בדעתו למכור גם בלי תשלום, דכל מה שיש לאדם הוא נותן בעד נפשו; וכל מה שכתוב בגמרא שצריך תשלום זה רק באונס של יסורים ועינויים, אבל לא באונס מיתה!!

ושואל עליו המשנה למלך בהלכות מכירה (י"א) והרי במתן תורה היה אונס מיתה, שם תהא קבורתם ואעפ"כ יש מודעא רבה לאורייתא כי הם לא קיבלו שום דבר בתמורה, ואם כן אין תוקף במעמד הזה, וזה דלא כמו המרדכי??

ובכדי להבין את השאילה שלו, צריך לומר כביכול שהקב"ה הכריח אותנו למכור את עצמינו להיות עבדים שלו, ולכן זה בגדר תלויה וזבין והיה אונס מיתה ובלי תשלום ואעפ"כ לא היה תוקף למכירה הזאת, אלמלא אפילו כשיש אונס מיתה צריך זוזי, וזה דלא כמו המרדכי??

כמה תשובות יש בדבר:

ב. **בשו"ת חתם סופר אה"ע** (סימן קיב) מיישב, מתן תורה זה לא תלויה וזבין אלא תלויה וקני כלומר כל מה שמצאנו בגמרא שאפשר לאנוס אדם למכור נכסיו היינו רק משום שמקבל כסף, וכל אחד מעוניין בכסף. אבל אי אפשר לאנוס אדם לקנות משהו, אי אפשר לחייב אותו להוציא כסף ולקבל בתמורה איזה נכס, דמי אומר שמעוניין באותו נכס בכלל??
-וכך מביא הבית יוסף בחו"מ (רה, יב) בשם בעל העיטור תלויה וקני, לא מהני כלל, למרות שמקבל נכס חשוב וצריך לומר שכך סובר המרדכי, ולכן במתן תורה לא היה אונס של מכירה אלא אונס של קנייה, הקב"ה לא חייב אותו למכור את עצמו לעבדים (כמו שהבין המשנה למלך.), אלא הכריח אותו לקנות את תורתו, וזה לא מהני אפילו באונס מיתה. אבל תלויה וזבין שפיר מהני באונס מיתה אף שאין זוזי וכמו המרדכי, הרי מיושבת להפליא קושיתו של המשנה למלך.

ג. **בהפלאה בכתובות** (דף ז:): יש תירוץ דומה, לעולם מתן תורה זה בגדר תלויה וקדיש, כלומר הקב"ה קידש אותנו בעל כרחנו, וקיימא לן דאינם קידושין, ואף כשיש אונס מיתה אין

קידושין כלל (ויש לדון בזה, שהרי מן התורה יש כן קידושין, אמנם הואיל והוא עשה שלא כהוגן, חכמים עושים לו שלא כהוגן ומפקיעים הקידושין שלו, דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש; וברור שכאן שבקידושין של הקב"ה, חכמים אין להם שום רצון להפקיע אותם, ולמה יהיה מודעא רבה?? וצ"ע, ואין כאן המקום.)

בכל זאת, לפי ההפלאה אין שום קשר בין מתן תורה לבין תלויהו וזבין, ולכן לא קשה כלל על המרדכי!!

ד. **דרך אגב, עיני הרמב"ן הלכות אישות (ד,א)** דכל מה שאמרנו שאין קידושין, זה כשאדם מאנס אשה להתקדש לו; אבל כשמאנסין איש לקדש אשה שפיר חלו הקידושין, דסוף סוף הוא מקבל תמורה, יש לו אשה!! וטוען הרב המגיד בדברי הרמב"ם משמע שתלויהו וקניי הוא כו קנין, דהא לאנוס אדם לקדש אשה זה כפייה על קנין ולא על מכירה, ואעפ"כ זה מהני; שמע מינה הרמב"ם חולק על בעל העיטור בזה, ולפי הרמב"ם אין מקום כלל לתירוץ של החתם סופר, דאף אם רוצים להגדיר שבמתן תורה האנוס היה על קנין התורה, בכל זאת הקנין חל לפי הרמב"ם, וכל דבריו של החתם סופר מבוססים על דעת בעל העיטור בלבד! **ובעזר השם נראה ליישב באופן אחר קושית המשנה למלך**, לעולם במתן תורה היה אונס מכירה, מכרנו את עצמנו להקב"ה, ומכיון שהיה אונס מיתה המכירה חלה לגמרי גם שלא היה שום תשלום ושום תמורה, ומכיון שהיה גמירות דעת מצד המוכר, הקנין של הקונה הוא קניי גמור; ובכל זאת יש הבדל:

-מצד הקונה (דהיינו הקב"ה) הואיל ועשה מעשה קנין, אינו יכול לחזור בו. ומצד המוכר, למרות שהיה גמירות דעת הואיל ולא קיבל שום תמורה, יכול לחזור בו בהמשך; והיינו יכול לדרוש בהמשך התשלום המלא, ויש לו תרעומת על המוכר עד שישלם לו, ואם ידו תקיפה עליו אחר כך יכול להכריח אותו לשלם, ולא מחל כלל על התשלום!! **דבר זה למדנו מיסודו של הנה"כ המשפט (רה, יח)** כשאדם מאנס את השני למכור, אמרנו אגב אונסיה זוזי גמר נפשיה, וברור להלכה שאין שום הבדל בין כסף לשוה כסף, ואם הקונה נותן בהמות למוכר כדי לשלם הקרקע שפיר מהני.

ושואל הנה"כ המשפט הרי הקונה קונה הקרקע רק אם המוכר קונה הבהמות, ואיך אפשר לחייב את המוכר לקנות הבהמות, הרי לדעת בעל העיטור תלויהו וקני לא מהני וממילא איך חלה המכירה??

ומחדש נתיבות המשפט נכון שסובר בעל העיטור דתלויהו וקני לא מהני, אבל בכל זאת מעשה הקנין יש לו כן חלות ממש, והנפקא מינה שהקונה אינו יכול לחזור בו; אבל המוכר כן יכול לחזור בו אם ירצה, ובכל זאת כל זמן שלא חוזר בו, הקנין ממשיך להיות.

ואכן גם בדעת המרדכי כאן במתן תורה היה אונס מכירה, אונס מיתה, הקנין חל גם בלי תשלום הוי אומר שהקונה לא יכול לחזור בו, אבל המוכר כן יכול לחזור ולפחות לדרוש תשלום. ואם כן האיל והקנין חל, שפיר יכול הקב"ה להעניש הפושעים, כי כל זמן שבני ישראל לא חזרו בהם הקנין חל; אבל תרעומת יש, איפוא התשלום??

ומה התשובה??

כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, יקרה היא מפנינים, נחמדים מזהב ומפז, קיבלנו תשלום הגון ביותר, קיבלנו התורה הקדושה; אם אדם היה מרגיש כמה מתיקות יש בתורה, כמה טובות יש בה אפילו תרעומת אין כאן, ואם כן כדי לבטל הטענה של מודעא רבה לאורייתא, כדי להשאיר טעם טוב במתן תורה, צריך להגיע למצב שאדם יש לו הנאה עצומה בלימוד תורה: תהליך של אונס היה הכרחי כמו שאמרנו, אבל זה נותן טעם מר בפה; כשאדם מתבונן במעלת התורה ובחשיבותה, הוא מבין שהוא קיבל יותר ממה שהוא נתן, וזה ההסכם הכי אידיאלי שאפשר!! (ובאמת כשאדם מקבל תרומה הגונה, אפילו לומר רוצה אני אין צריך בכלל.)

(10) לכן בחג השבועות, כו"ע מודים דבעינן נמי לכם, יש צורך גדול להראות שהאונס הכפוייה הזה נהפך לרצון גמור להסכמה מליאה; וגם בחיי היום יום כל יום אומרים ק"ש, קבלת עול מלכות שמים, ומיד אח"כ אומרים אמת ויציב ונכון וקיים וישר ונאמן והאוב וחביב ונחמד ונעים ונורא ואדיר; **ומבואר בשו"ע** כמה צריך לדקדק באמירה של הקטע הזה, להפריד בין האותיות,

ולהגיד בכוונה, ואם נזדמן דבר שבקדושה באמצע, שיענה, אבל שיחזור מהתחלה וכ"כ
למה?? כדי לתקן את התחושה של עול ואונס, ולהגיד כמה נעים עול התורה עלינו!!